

ACC. N:R M. 16441: 1-29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland Upptecknare: G. A. Hartman, Emmaboda
Härad: L. Möre Berättare: " " " "
Socken: Vissefjärda Berättarens yrke: folkskollärare
Uppteckningsår: 1964 Född år 1888 i Vissefjärda

Kor och sear som dragare, ok och sktillverkning.

LUF 125

s. 1-29.

(teckn. s. 29.)

Skriv endast på denna sida.

KOR OCH OXAR SOM DRAGARE, ÖK OCH OKTILLVERKNING

Denna frågelistan är utarbetad av Institut für deutsche Volkskunde i Berlin, som anhållit att få den utsänd i olika länder, bl a i Sverige. Vi vore tacksamma om Ni i görligaste mån ville besvara den och på så sätt understödja det för folklivsforskningen så viktiga internationella samarbetet. Frågelistan är av oss endast översatt till svenska, ej omarbetad med hänsyn till svenska förhållanden. Kan Ni ej besvara den så redogör för orsaken härtill.

1. Vilka dragdjur användes allmännast i Er trakt a) före 1900 b) c:a 1900, c) c:a 1950 d) 1962?
 2. Vilka koraser användes som dragdjur? a) Av vilka orsaker? b) Var de speciella mjölkarna av samma ras?
 3. För vilka arbeten (allt efter årstider) användes än i dag nötkreatur (kor eller oxar?) som dragare?
 4. Om kor eller oxar numera ej användes som dragdjur för vilka arbeten användes de a) före 1900 b) omkring 1900 c) omkring 1950?
 5. Om kor eller oxar inte längre användes som dragdjur vilka var då orsakerna till att man upphörde härmed (t ex djurskyddsbestämmelser, anskaffning av traktorer, förändringar inom boskapsskötseln eller jordbruket)? Sedan när användes ej längre hornboskap som dragdjur? Var det korna eller oxarna man först slutade att använda som dragare? Orsakerna till ordningsföljden?
 6. Hur mycket jord (angives i hektar) ägde de som använde dragkor? Var de uteslutande jordbrukare?
 7. Besvara föregående fråga även vad beträffar dragoxarna.
 8. Hur stora var de jordbruk där man blott använde hästar som dragare?
-

9. Vad kallades de bönder som till dragare endast använde a) kor b) oxar c) hästar?
10. Förekom stridigheter eller gnabb mellan "hästbönder" och "kobönder" i Er trakt? Såg hästbönderna ner på kobönderna? Beskriv noga hur motsättningen yttrade sig. Känner Ni till gamla berättelser, sägner eller skämt om kobönder? Känner Ni till sådana om motsättningar mellan hästbönder och kobönder? Besvara ovanstående frågor även med hänsyn till förhållandet mellan "oxbönder" och "hästbönder".
11. Leddes dragoxarna eller dragkorna under arbetet? a) Av vem? b) Vid vilket arbete? c) Varför? Styrdes de med tömmar eller rep? Var fästes dessa (t ex vid bletslet eller hornspetsen)? Drev man på djuren med piska eller med en spetsig käpp?
12. Hur många timmar arbetade dragkorna vid a) plöjning b) harvning c) dragning av radsånings- eller skördemaskin d) dragning av höst- eller annan arbetsvagn? e) När och hur ofta fick de vila? f) Lät man djuren avlösa varandra? g) Till vilken ålder var dragkorna i allmänhet arbetsdugliga? h) Besvara ovanstående frågor även med hänsyn till dragoxarna.
13. Känner Ni till ordspråk, talesätt eller skämthistorier som på ett eller annat sätt anknyter till dragoxens eller dragkons arbetsprestationer?
14. Användes oxar resp. kor för uteslutande tungt eller lätt dragarbete? Spände man dem också för a) brudvagnen b) likvagnen c) reste man till marknader efter dem? Spelade de någon roll vid a) årsfesterna b) vid livets högtider c) vid helgondagar d) vid kyrkliga fester? Förekom i Er trakt omridning med hästar? Vid vilka tillfällen? Besvara dessa frågor även med avseende på nutida förhållanden.
15. Känner Ni till fall då nötkreatur spänts samman med hästar? Vad för slags arbete gällde det då? Vid vilken sida (från anspännarens håll sett) ställdes hästen? Var det alltid samma sida?
16. Vem skötte dragoxarna och dragkorna? a) Var det någon bland tjänstefolket som var speciellt ansvarig för dessa? b) Hade han någon särskild benämning? c) Vari bestod hans arbete? d) Intog han någon särställning bland tjänarna? e) Erhöll dragoxarna eller dragkorna speciell omvårdnad? f) Vari bestod denna? g) Vem skötte mjölkorna? h) Var utfordringen olika för dragkor och mjölkkor? Vari bestod i så fall skillnaden?

17. Var vistades dragkorna och dragoxarna då de ej var i arbete?
18. Skildra utförligt hur det gick till att vänja kor resp. oxar vid dragarbete. Hur gamla skulle de vara? Använde man de vanliga arbetsoken vid tämjningen? Hur lång tid tog tämjningen? Har läsningar eller besvärjelse förekommit då djuret varit alltför motsträvt? Vilka? Finns det ordspråk eller skämthistorier som hänför sig till tämjningen? Hur avgjordes om ett djur var lämpat för dragarbete eller ej? Vem avgjorde detta? Skulle tämjningen påbörjas någon särskild kalenderdag?
19. Kastrerades tjurkalven som bestämts till dragare av veterinären eller av någon läkekunnig lekman? Vilka redskap använde den läkekunnige? Använde han läsningar och besvärjelser? Skriv i så fall ned ordalydelsen. Nämn om möjligt den dialektala benämningen på de olika arbetsmomenten och på redskapen. Hur gammalt skulle djuret vara då det kastrerades? När på året utfördes kastreringen?
20. Vem brukade skära och beslå klövarna? Skildra utförligt hur detta gick till. Nämn också vilka klövsjukdomar som förekom och hur de behandlades, (se frågorna under punkt 29-30). Vilken tid på året brukade skärning och skoning äga rum?
21. Vem rättade hornen när de satt för tätt eller för glest? Vilka redskap användes och hur tillgick rättningen? Hur lång tid tog det innan felet var avhjälpt? Hur gammalt skulle djuret vara? Förekom läsningar eller besvärjelser medan justeringen pågick? Vid vilken tid på året brukade rättningen ske? Varför ansåg bönderna att det var nödvändigt att rätta hornen?
22. Vilka typer av dragok (se bifogade teckningar) användes i Er trakt? Vilka var avsedda a) speciellt för kor b) speciellt för oxar? Vad kallades oket och dess olika delar på traktens dialekt (använd siffrorna och bokstavsbe-teckningen på teckningarna)? Vilket material (t. ex. träslag) användes till oket och dess olika delar? Skiljer sig de ok som användes i Er trakt från de här avbildade? Vari består skillnaden? Bifoga om möjligt foto eller teckning med angivande av mått.
23. Hade man särskilda ok a) för plogen, b) för vagnen? Orsaken härtill? Vari bestod skillnaden? Gör en ritning som visar hur de skiljde sig från varandra. Hade de olika oken också olika benämningar?

24. Vilka fördelar och vilka nackdelar hade enligt böndernas mening de ok som brukades i Er hemtrakt?
25. Var de i Er trakt brukliga oxoken dekorerade (målning, snidning, karvsnitt, glödrkning etc.)? Vilken utsmyckning var vanligast? Bifoga om möjligt en teckning eller ett foto av ett dekorerat ok. Använde man de utsmyckade oken till vardags eller bara vid högtidliga tillfällen?
26. Vårdade man oken? Sågs de ofta över? Av vem? På vad sätt?
27. Spelade de i Er trakt använda oken någon roll a) vid bestämda fester b) på någon särskild kalenderdag c) i samband med helgondyrkan? Känner Ni till orts- och familjevapen i vilka något av de avbildade oken förekommer? Vet Ni några sägner, skämthistorier, visor eller ordspråk i vilka ok omnämnes? Skriv i så fall ned dem.
28. Hur fästes oket vid dragstången? Använde man härtill a) en järn- eller trä-sprint b) hängde man stängen i en läder- eller järnring c) förband man stång och ok med rep eller läderremmar?
29. Skildra utförligt hur det gick till att spänna för en dragoxe eller dragko (rita gärna). Vilka försiktighetsmått iaktogs och vilka medel användes för att skydda dragdjuret från tryckskador och skavsår? Föreskrevs sådana åtgärder av veterinären eller av någon läkekunnig lekman? Förekom signier och besvärjelser för att förhindra tryckskador och skavsår.
30. Var det veterinären eller någon läkekunnig lekman som behandlade djuret om det skadade sig under arbetet? Vilka medel användes? Använde man läsningar och besvärjelseformler för att påskynda läkningen? Skriv i så fall ned dem. Vad kallades de olika åkommorna som djuren ådrog sig på grund av dragarbetet? Vilka var vanligast?
31. Vem tillverkade de i trakten vanliga oken? a) Byhantverkare (t ex vagnmakare, sadelmakare, smed)? b) Fanns det någon hantverkare som uteslutande tillverkade oxok? Vilken var hans officiella yrkesbeteckning? c) Fanns det hantverkare (vilka?) som ibland (när?) gick från by till by för att reparera eller tillverka ok? d) Tillverkade bönderna själva sina dragok? e) På vad sätt skilde sig de hantverksmässigt framställda oken från de hemmagjorda? f) Vem reparerade oken?

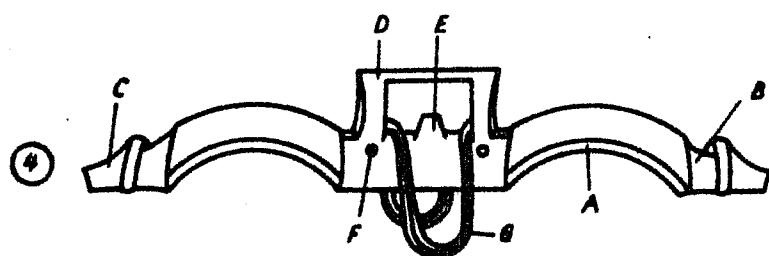
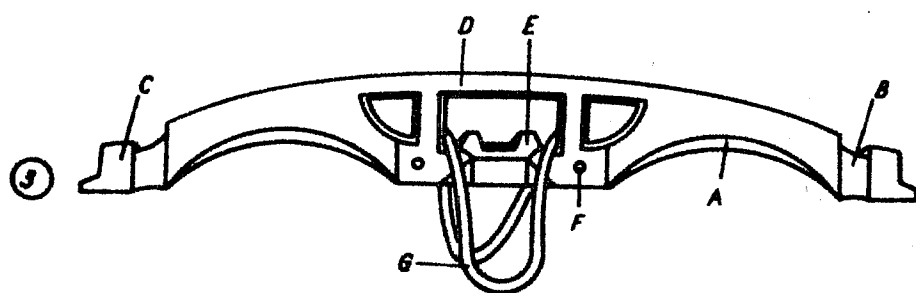
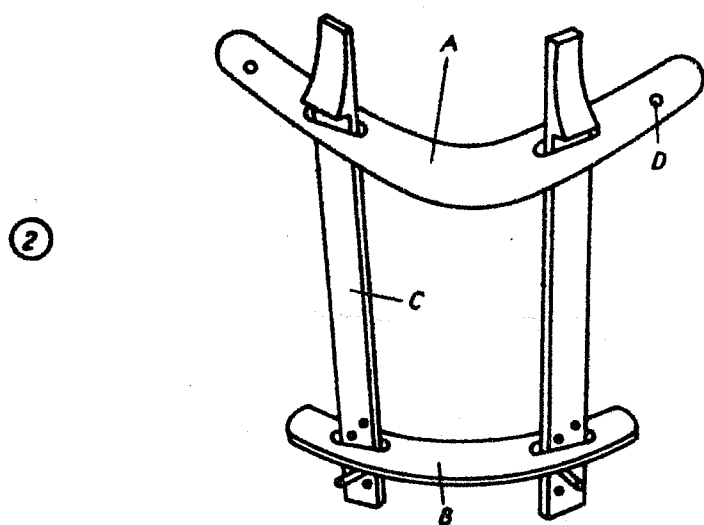
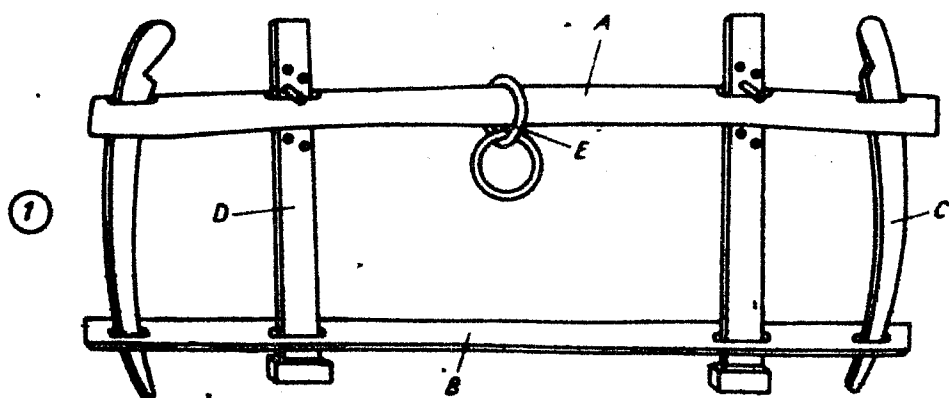
32. Förekom fabriksmässig tillverkning av oxok? (Nämn en sådan firma).
Var kunde man köpa eller beställa dem (t ex på kreatursmarknader)?
Fanns det någon skillnad mellan fabrikernas och hantverkarnas ok? Vari
bestod denna? Hur stor var prisskillnaden? Sålades oxok av kringresande
försäljare?
33. Hade hantverkarna ok på lager eller tillverkade de dem endast på beställ-
ning? Hur stort var försäljningsområdet?
34. Fanns det förlagor, mönsterböcker el. dyl. efter vilka man själv kunde
tillverka oken eller åtminstone dekorera dem? Dekorerade bönderna
också de ok de själva tillverkade? Skiljde sig denna utsmyckning från
hantverkarnas? På vad sätt?
35. Alla slags foto och teckningar av anspända dragdjur i arbete mottages
tacksamt.
36. Vilken sagesman har lämnat upplysningarna?
Namn, förnamn, född när och var? Yrke, titel. Bosatt på orten sedan när?
Ortens invånare antal?

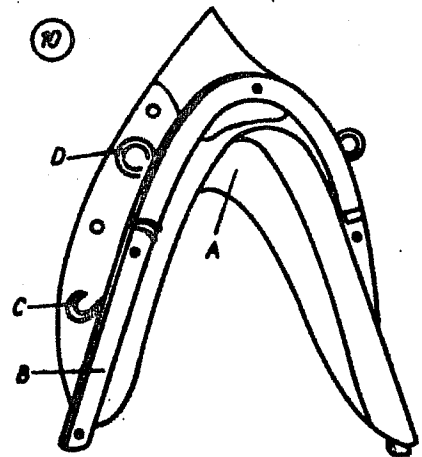
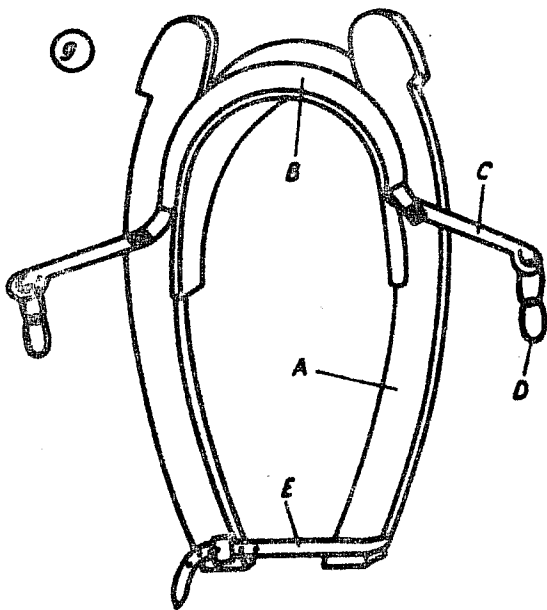
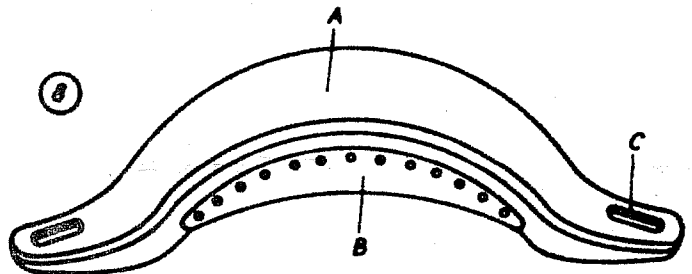
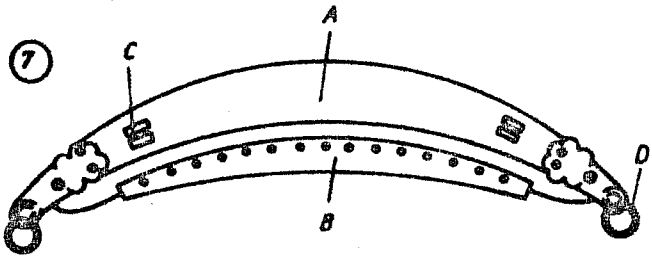
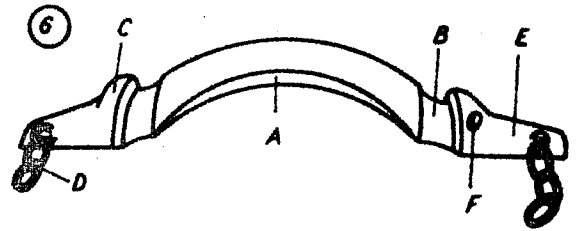
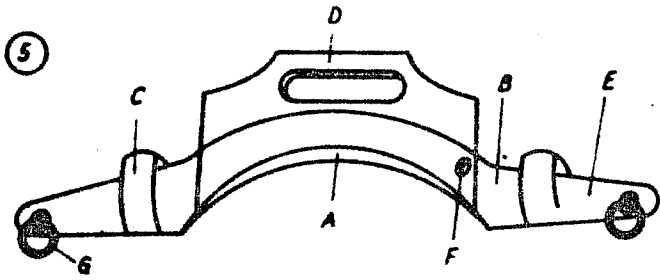
Upptecknat av: _____

Månad: _____

År: _____

September 1964

ACC. N:R M. 16441:/

KOR OCH OXAR SOM DRAGARE. OK OCH OKTILLVERKNING (LUF 125).

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vissefjärda är en genuin skogssocken med i allmänhet små brukningsdelar. Medelstorleken i mantal räknat är fjärdingar, men ännu större ^{antal} (är åttingårdarna och därunder. Endast ett fåtal är s.k. herrgårdar, men även de är små i förhållande till vad som är fallet i många andra delar av landet.

Inom Vissefjärda socken drog det ut länge, innan nyare metoder kom att införas på både jordbrukets område som också i fråga om husdjurs-skötseln. Naturlitvis höll det gamla i sej även när det var fråga om dragarna samt dessas anspänning för redskap av olika slag. Det kan redan så här inledningsvis påpekas, att inga av de okmodeller, som avbildas i frågelistan, varit i bruk i denna ort. Upptecknaren, som är född och uppfostrad på en bondgård i Vissefjärda, har heller aldrig sett andra slag av ok än av den modell, som medföljande skiss visar. Nötkreatur har här liksom i hela Småland hållits i övervägande antal i förhållande till andra husdjur, och därför har man också använt sej av dessa som dragare. 1.

7/10 -64

ACC. N:R M. 16441:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I det följande skall mest refereras sådant som rör småbruken, allt-
alla jordbruk, som inte betraktades som h^usgårdar, men även om dessa kan
vissa saker i hithörande rubricerade ämnen något beröras. Uppgifter, som
jag lämnar, är autentiska, då jag som pojke och yngling inte bara sett
vad det talas om utan även praktiskt deltagit i jordbru^gets olika ar-
beten samt kört oxar och hästar både vid jordens skötsel och längs vä-
garna med virke. Ordningen i frågelistan skall följas punkt för punkt.

1) På min hemgård i byn Fåglasjö hade vi under 1890-talet i regel
ett par oxar samt en häst. Men före den tidpunkten hade man två par oxar
och en häst. Far var en stor nyodlare av såväl åker som mossar, och för
att få plats med grödorna samt utökningen av djurstammen, byggde han år
1873 en stor och efter den tidens mönster modern ladugård samt hade se-
dan två par oxar, en häst, 7-8 kor samt stutar och andra ungdjur. Därjämte
hade man ett 30-tal får samt tre-fyra svin per år jämte ett 20-tal höns.
Stutarna skulle stå på tillväxt för att i sinom tid bli dragoxar. Men de
flesta kalvarna föddes opp med söt mjölk samt såldes till slaktare i
Karlskrona eller till upphandlare i orten, alltså gödkalvar, som betala-
de sej bättre än att tillverka smör och ost av mjölken för avsalu.

ACC. N:R **M. 16441:3.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Även efter 1900-talets ingång fortsatte man att köra med oxar och kor som vanligaste dragare jämte hästar förstås, både vad körslorna hemma på gården angår samt även till stationerna med virke eller till kvarns. Oxforor förekom även vid frakt av potatis till bränneriet i Kyrkeby, Vissefjärda, som varit i drift omkring 100 år vid det här laget. Men en tendens börjar märkas på det nya seklet, att hästar nu mest användes att köra foror med längs vägarna, medan nötkreaturen användes till körslor hemma vid gården, både i jorden samt i övrigt, t. ex. köra in grödan, dra ur virke ur skogen. Och mer och mer kommer hästen in i bilden när det gäller körslor i jorden, för plog, årder, harv och vält. Men ännu tycks de flesta anse oxar och kor som lämpligaste dragare i jorden, segdragande och lugna som de var. De små ölandshästarna var eldiga, åkrarna steniga, och med tunga träskor på fötterna hade körsvennen svårt att hinna med i takten. Och ofta tog redskapet mot en sten, och var då farten för hög, bröts ofta jordbruksredskapen av björkträ sönder. En och annan körde i jord och annars också med en oxe och en ko - man kunde då inte säga att man hade oxar som dragare, ej heller kor, då det var en av vart slag - utan man körde med "kräk" i dylika fall.

ACC. N:R M. 16441:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Slutligen försvann i denna ort oxarna som dragare helt och hållet ungefär vid 1940, och sen dess finns inte mej veterligt någon ox i bygden. Men häst har man på de flesta gårdar, utom de allra minsta, där man ännu kör med kor. Har man fyra kor, är alla tamda, och man kan då skifta dragare för att inte pressa ^{dess} dragarna alltför mycket. Har de bara två kor på stället, kör man med dem men i korta etapper, särskilt om de är dräktiga. Och kör man för strängt, blir naturliga följderna, att mjölkavkastningen blir mindre. Jag vet att många småbrukare helt eller ^{en} nästan helt avkopplat korna som dragare och lejer i stället hästar eller också, vilket blir ännu vanligare, en traktor. Detta är i synnerhet fallet om småbrukaren är industriarbetare i närmaste samhälle, vilket blir det vanliga, nota bene om denne inte är alltför gammal. Man lejer därvid både traktor och förare och betalar timpenning för arbetet.

Därför är just vid denna tidpunkten, 1964, förekomsten av dragkor så gott som ingen - se ovan! - och den tidpunkten är inte långt avlägsen, då såväl större som mindre - särskilt de sistnämnda - mantalssatta gårdarna blir kreaturslösa och man odlar endast lite potatis samt har lite smådjur, som kustrun sköter, medan mannen arbetar på industrier eller som

ACC. N:R M. 16441:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

byggnads- eller vägarbetare o.d. Min fädernegård, som gått i släkten i flera hundra år, har nu lagts för fäfot eller kanske rättare helt nedlagts, både vad jord- och husdjur beträffar. Ägaren driver nu endast gården för skogsproduktion, har även avflyttat till en närliggande stad, där både han och hustrun fått stadigvarande platser inom företag. De många åkrarna, som min far på 1870-talet tog opp i skogsmarken, har planterats med skog, och allt vid gården, hus m.m., får förfalla. Och ändå var detta en relativt stor gård, 3/4 mantal. Och så har skett med många andra hemman i trakterna.

Tjurar är också nötkreatur, men att använda dylika som dragare har inte skett som jag känner. Min far hade alltid tjur under sin bondetid 1871-1918 men körde aldrig med dessa djur. De var alltför lömska och farliga och svåra att oka ihop med oxe eller ko. Och att enkom för tjuren inköpa sele och annan don blev bara en dryg utgift, helst som man hade stutar eller kor att sätta in, om man sålt en av oxarna, eller skaffade sej extradragare genom att tämja ett par stutar eller två kor att omväxla med. Många större och medelstora gårdar har skaffat egen traktor, som användes både i jord- och skogsbruket, för kvarnresor o.a. körslor.

ACC. N:R M. 16441:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Några helt kreaturslösa jordbruk finnes inte i min hemtrakt, enär man inte tror sej kunna få bra skörd utan naturlig gödning, åtminstone ej under flera år. Och då åkerjorden här är ovanligt stening av naturen har de värsta stenhiena återgått till skogsmark medan övriga gjorts i stor utsträckning stenfria för att bli traktorvänliga och för att man ska kunna använda sej av de moderna jordbruksmaskinerna, vilka vunnit insteg de senaste 30 åren. Och på så sätt kan bonden själv med husfolk ensam sköta hemmanet, att leja folk betalar sej inte med de höga dagslönerna, som noteras just nu.

2). Sedan gammalt hade man fram till sekelskiftet så gott som enbart den s.k. naturrasen, en småväxt ras men mycket lämpad för de magra betena och ^{den} sparsamma vinterutfodringen. Den var mycket blandad, inavel förekom i stor utsträckning. Så småningom blev det vanligt att från herrgårdarna inköpa livkalvar, mest kvigor, av ^y airshireras, som sedan korsades med naturrasen, varigenom uppkom något större och kraftigare djur, lämpligare både som dragare och för produktion av mjölk och kött. De var visserligen större och inte så lättfödda som naturraserna, men genom att minska djurens antal samt fodra de mindre besättningarna bättre, blev det i 6.

ACC. N:R M. 16441:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

alla fall ökad avkastning i mjölk och smör. Även SRB kom i ropet, medan låglandsrasen ansågs för stor och svårfodrad för denna trakten.

3) Jag får hänvisa till det föregående: nötkreatur som dragare är så gott som borta, möjligen en och annan småbrukare, som kör med kor, och då för plöjning och andra arbeten med jorden, såsom gödselutkörning, köra in hö och säd osv.

4) Före 1900 användes oxar och kor allra mest som dragare för de tyngre arbetena inom jordbruket, såsom plöjning med plog och årder, harvning på mossar (speciellt sura sådana) samt för övrigt alla körslor, som kunde förekomma på åker, i skog och på vägarna med virke och kvarnresor. Detta gäller främst, där det saknades häst. Hade man sådan, kom hästen till användning för gödselkörning, hemkörande av grödan till gården, stadsresor med produkter från jord, husdjur och skog, körning av ved, stock och läkt m. fl. skogsprodukter till närmaste järnvägsstation. I mitten av det gångna seklet samt fram mot det nya var stadsresorna var vecka en eller två gånger mycket betungande både för djur och körsven, och särskilt innan järnvägen 1874 till Karlskrona kom till, var stadsresorna en ofrånkomlig nödvändighet. De avtog efter järnvägens tillkomst successivt och
7.

ACC. N:R M. 16441:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

virket såldes vid stationerna och sågverken, jordens produkter samt kött m.fl. varor till upphandlarna.

5) Orsakerna till nötkreaturens mindre användning som dragare har förut något berörts men skall ytterligare understrykas: man utbytte oxarna med hästar på de större jordbruken, på de mindre med två-fyra kor t.ex. hade man aldrig använt oxar utan bara kor, och detta fortsatte man med och gör så i viss mån ännu. Några hade både oxar och häst fram till sekelskiftet, en och annan något längre. Någon gård kan säjas hade inte häst och inte heller körde med kor, de fortsatte fram till omkring 1940-talet med oxar men utbytte sedan dessa med häst, med vilken allt arbete verkställdes. Att oxarna avfördes ur bilden var, att de inte lämnade annat än dragkraft, korna fick man också mjölk och kalvar av. Hästarna kunde man visserligen inte få annat än dragkraft heller, ^{av} men sedan man skaffat sej större, som t.ex. nordsvensk, eller ardenner, rådde dessa dragare med också de tunga arbeten i jorden, som förut endast oxar var kapabla till. Och nu har på många gårdar traktorn införts som dragare, antingen enbart eller vid sidan om hästar. Detta har skett relativt sent, på de senaste 5-10 åren. Även om jordbruken läggs ner, så har traktorerna ^{fin} användning ~~för~~ 8.

ACC. N:R M. 16441:9

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

inom skogsbruket både för utkörning av virke samt transport av detta.

6) Åkerarealen (fastmarksjord och mossmark sammanlagt), där man använde eller ännu brukar kor som dragare kan anses vara 2-3 hektar. De var inte uteslutande jordbrukare alla dessa utan arbetade i skogen hos andra på tider, då det egna småbruket ej tarvade deras krafter, eller också gick dagsverken hos grannar, fiskade och jagade m.m. Under järnvägsbyggandets tider i slutet av förra seklet och början av det nya, för en del yngre småbrukare ut och blev rallare under somrarna eller på tegelbruk, medan hustrun och barnen skötte allt där hemma. Och nu har man i viss utsträckning lagt ner att bruka jorden samt tagit fast anställning vid fabrik, byggen, vägarbete m.fl. Någon enda äldre fortsätter att sköta sin jord och sina djur med hönseri t.ex. vid sidan om det hela, samt kör med sina kor som vanligt. Men detta blir allt mera sällsynt, det ger för litet i inkomst. Har man jobb stadigt och bor i gamla hemmet samt odlar lite till husbehov och har en eller ett par kor samt smådjur, allt skött av hemnavarande hustru och barn, blir det inte så lite tillskott i försörjningen utan på arbetsförtjänsten på fabriken. Men tendensen är i alla händelser klar: dessa småbruk kommer att försvinna inom en nära framtid.

9.

ACC. N:R M. 16441:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7) De som hade endast oxar brukade omkring 5-6 hektar, de som hade både oxar och häst c:a 8-10 hektar och endast häst slutligen 5-6 hektar, enär dessa förut haft oxar men utbytt dem mot häst i stället, med vilken oxsysslorna alla gjordes, jämte att hästen kunde lättare utnyttjas i skogen samt för körslor längs vägarna.

9) De bönder resp. andra, som bara hade kor som dragare benämndes för småbönder eller småbrukare, men det fanns torpare också på herrgårdar, som ägde ett par kor och körde med dem.

10) Visserligen ansåg sej hästbönderna lite förmer än ko- och oxbönderna, de kunde ju köra till staden, de for till kyrka och kalas efter häst, men jag anser inte, att hästägare såg ner på dem, som inte hade samma förmån. Motsättningar fanns absolut inte, har aldrig ens hört omtalas sådana mellan bönder med häst och bönder utan dylik. "Den kommer också fram, som med oxar åker" är ett känt ordstäv. "Den asande kommer lika fort fram som den rasande" är även ett ordspråk, i vilket "den asande" väl betyder en som kör långsamt, alltså exempelvis oxöket, sakta men säkert således, medan den som har bråttom, kör med häst i sken, ofta råkar ut för hinder, t.ex. dikeskörning, och detta gör att han kommer att försinka sej.
10.

ACC. N:R M. 16441: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

11) Då man tämjde stutar eller kor måste en person gå vid sidan om och leda med ett rep, bundet om bägge hornen. Stuten resp. kon var okad samman med en tamd ko eller oxe, som man kan säja var ankaret i spannet, som inte lät sej rubbas utan liksom styrde framfärden. Den person som höll i ledarrepet styrde å sin sida, så att nybörjaren i okänden höll sej på plats och gick riktigt snällt. Ofta var det bondens hustru, någon son eller dotter, piga eller dräng, som höll i repet, medan far eller annan mansperson skötte tömmarna.

Sedan man lärt nybörjaren att gå "luske", d.v.s. utan lass efter, under ledning av den som höll i repet, började man undvara rephållaren och bara styra med tömmarna, fortfarande med en lätt vagn eller en drög på vintern som fordon. Då man upprepat dessa färder några gånger, började man lasta på lite grann med stänger eller vedklumpar från skogen som last på hemvägen, så att nybörjaren skulle få övning också att lägga manken till, d.v.s. dra. Med stort tålamod måste man förfara samt inte irritera novisen med tillrop eller slag med slyan eller piskan, det förra pådrivningsmedlet mest använt för oxar och kor, den senare till hästar. När man så på vår eller höst skulle prova den nytamde vid jordbruksarbete,
11.

ACC. N:R M.16441:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fick man börja med lätt sådant, t.ex. harvning med lätt redskap. Men nu måste att börja med djuret ledas, så att det lärde sej gå rätt och riktigt. Var det ett lugnt djur kunde man snart avvara ledning med rep, men var det en "stirrbock", d.v.s. yster, måste ledandet fortgå rätt länge. Den tamda oxen eller kon var gammal och van samt tillät inte sin unge kompis några snedsprång. Slutligen var stuten eller ungkon inkörd med både vagn, drög, plog och årder samt harvar, och körsvennen styrde ekipaget ensam med tömmarna samt event. spöet (slyan).

Tömmarna fästes först om hornen, sedan la man också om högra örat på vänsteroxen och vänstra örat på höger dito. En ox eller ko, som hade tamts till vänster kunde inte okas till höger och vice versa. Den plats i paröket, som de lärt sej att gå på, den måste bibehållas. Sålades en ox eller ko som dragare, fick säljaren uppge om det var en vänster- eller högeroxe. Något betsel fanns inte för dessa dragdjur, det var förbehållet hästen. Ville man ha oxen eller kon att gå åt vänster, var det att dra i vänstra tömstjälken, vilken var fäst om örat på vänsteroxen, och han gick då åt det hållet och drog högeroxen med åt sitt håll. Ville man köra åt höger, drogs i högra tömmen, som gav order till höger dragare osv.

12.

Som medel att få djuren att gå fortare eller att "ta i" bättre vid olika tillfällen, som t.ex. dra i oppförsbacke eller att starta med tungt lass,

12) Att köra med kor hade sina sidor, eftersom man också hade dem för mjölkens skull. Det var att spara dem i möjligaste mån, och när de var dräktiga, var det att iakttaga största försiktighet och ej anstränga dem för mycket då. Hade man tillgång på fyra kor eller fler, kunde man tämja fyra, alltså två par, med vilka man omväxlade med korta "beten", d.v.s. tidsperioder om 2-3 timmar i sträck. Mest att göra hade man ju under vår- och höstbruket, särskilt under våren, då man hade mer sådd att utföra, och de användes till alla förekommande arbeten vid småbruket: dra plog och årdar, harv och vält, gödselvagn, ^{till} vedkörslor samt mäldlass, ja, för övrigt allt hemmavid. Hade man inte ombyte av tamda kor utan endast ett ^{par}, kördes dessa omnämnda tider, sedan fick de vila sej lika länge samt utfodrades och vattnades, därefter "togs de opp" igen för ett "bete" om tre timmar. Alltså 5-6 timmar per dag. Det var ganska strängt beting detta, vanligen blev djurens arbetstid något kortare. Detta med jordbruket varade blott några få veckor var höst och vår, sedan under mellantiden blev prestationerna betydligt färre och lindrigare. Skördemaskiner kom aldrig till
13.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning

vid Lunds universitet

FINNGATAN 8 - LUND

Lund den 10/11 1964

Tel. Lund 11528

Folkskollärare
G.A.Hartman
Fridhemsgatan 9
Emmaboda

Vi får tacka så hjärtligt för de senaste goda uppteckningarna. Det är dock en liten sak jag skulle vilja fråga om. I svaret på Luf 125 har på ett ställe fortsättningen av en mening fallit bort. Jag undrar om vi skulle kunna få den kompletterad. I slutet på svaret på fråga 11, överst på sidan 13 står: "Som medel att få djuren att gå fortare eller att ta i" bättre vid olika tillfällen, som t.ex. dra i oppförsbacke eller att starta med tungt lass, Sedan följer svaret på fråga 12.

Högaktningsfullt

Lars-Erik Larsson
(Lars-Erik Larsson)
amanuens

M. 16441:13a

Meningen är:

" - - - lass, höjrade hörsvenner
och höjrade samt smäddade skarna
med segan eller friskan, kastade
dessutom tog och hjälpte ^{genom} till
föra med handen på lasset. H. pant

Skrivelser till arkivet böra sändas utan personadress.

G. V. H.

ACC. N:R M. 16441:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

användning på dessa små jordbruk, där kor användes som dragare. Kor tamdes i 3-4-årsåldern samt användes sedan till dragare under tre-fyra år framåt. Och så var det att ta ifrån ena kon samt tämja en yngre samman med en van dragare, och så fortsattes under årens lopp, liksom också med oxarna och "kräken" (som var en oxe plus en ko under samma ok).

Min far, som hade två par oxar tidvis, ibland bara ett par, men också en häst, uppfödde så många stutar, att han kunde avyttra en äldre oxe, som var 5-6 år eller däröver, till slakt och som då hade hunnit bli c:a 12 kvarter. Man hade en "oxasno" av järnmärlor med en mässingsmärkla för vart "kvarter", d.v.s. = tre alnar eller 6 fot, mätt omkring kroppen bakom frambenen. Vartannat eller vart tredje år tamdes således en stut, och den gamle oxen gick till slakt, drevs landsvägen till Karlskrona med tömmar eller såldes på någon marknad i orten. Senare blev det vid detta sekels början upphandlarna, som kom i gårdarna och inköpte oxar och andra djur för slakt i staden, men en del djur slaktades av dem hemma och köttet fraktades med häst och fordon till staden f.v.b. till en slaktare där (Karlskrona för vår del). Oxarna var naturligtvis arbetsdugliga längre än 2-3 år, men man ansåg det ekonomiskt att avyttra dem vid ovannämnda

14.

ACC: N:R M. 16441:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ålder, när man hade tillgång att tämja en stut i stället.

Oxarna hade längre "beten" än korna, men även där var man försiktig att inte överanstränga öket, helst om man hade nytämjd stut att ta hänsyn till. En stut blev ofta öm i nacken den första tiden som dragare, och då trilskades hanbåde för vagn och jordbruksredskap. Det hände ofta under brådaste vårbruk, att styten^u helt enkelt la sej och vägrade att stiga opp, varken med lock eller pock, blev så att säga "istadig". Sedan han vilat sej, kunde man få honom på benen igen. Och även annan förtret kunde en sådan liten nybörjare ställa till för körkarlen genom att "vända syn". Stuten gjorde sålunda en helomvändning, sedan han först kastat av sej okänden. Då var det att vrida allt till rätta, innan man kunde få igång paret igen. Och det hände även någon enstak^{-a} gång, att oxarna satte av i sken på vägen en varm sommardag, då de hade fått styng^uet efter sej som påfösare.

13) Min far hade ett ordstäv, som lydde så: "Oxar(kor) drar bäst på fyllda bukar, hästarna på hullet".

14) Oxar och kor användes för både tunga och lätta arbeten men allra mest till tyngre, d.v.s. plöjning samt harvning på mossmarker. Hade
15.

ACC. N:R M. 16441:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

man även häst på gården, fick han dra lätta redskap, som harv ovh vält, men fanns bara nötkreatur att spänna för, så brukades de till såväl tunga som lätta sysslor. Däremot har vi inte använt dem till att dra likvagn eller brudvagn, därtill var det hästar. Att köra till marknaden med oxar kunde väl förekomma i mycket avlägsen tid, men inte vad jag minns eller hört talas om av mina föräldrar. Vi där hemma körde alltid då med hästen. Däremot kunde man få se oxar för stadsresevagnen, lastad med produkter, som skulle avyttras i staden. Men en resa från vår by med oxar tog inte mindre än två hela dygn, med häst $1\frac{1}{2}$.

En liten episod kan berättas om vår dräng Fritjof, som omkring 1880 skulle opp på en träda och harva. Harven stod på åkern, så han skulle köra oxarna luske dit opp. Vi hade då en lugn och säker gammal oxe samt en stut. Fritjof satte sej helt sonika opp på gammeloxens rygg samt red opp till åker. Utan att det unika riddjuret blev irriterat på något sätt.

15) Jag kommer väl ihåg från 1920-talet, när jag färdades med bil från mitt hem (skolan) i Pellamåla, Vissefjärda socken, mot Klintkrogen i Långasjö för att göra uppköp, att en bonde gick och plöjde med ett par dragare, som var en häst och en - tjur! Hästen gick på "tesian", d.v.s.

ACC. N:R M. 16441:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

till vänster i spannet. Både häst och tjur hade sele. Jag hörde aldrig av att vare sej bonden i fråga eller någon annan gjorde om det experimentet, som torde ha varit en engångsföreteelse.

16) Hemma på vår gård var det alltid far, som fodrade kreaturen, alltså även dragoxarna, samt även ryktade dem. Dessutom fick de som drog ett bättre foder än de andra nötkreaturen, både oxar och häst. Även korna var särställda i detta avseende, om de var dragare, ty de skulle ha tillskott av bättre foder både för att kunna arbeta och dessutom lämna normalt med mjölk, trots arbetet. Mor, event. pigan, gav lite extrafoder till korna, men det ordinarie som mest var hö och halm på vinter och vår och höst, gavs i samband med den allmänna utfodringen av min far. Den extra givan för oxar och kor var en större mängd hö än vad de övriga fick samt dessutom mjöldricka i en spann som kraftfoder.

17) Under vinterhalvåret var dragoxar och -kor inne i ladugården. De övriga nötkreaturen släpptes ut på bete omkring 1 maj, men dragdjuren skulle vara lätt tillgängliga hemma under arbetena vår och höst, därför släpptes de inte ut på bete, förrän jordbruksgöromålen var slutförda omkring halva juni. Korna släpptes då i kohagen med de andra korna, vilka

17.

ACC. N:R M. 16441:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

drevs till hagen var morgon samt hämtades hem var kväll. De mjölkades,, innan de föstes i väg samt efter hemkomsten på kvällen. Vid min fäderne-gård i Fåglasjö hade vi också en beteshage, som benämndes Oxhagen, vilken låg en kvarts mil från gården. Här släpptes oxar och ungdjur efter vårbrukets slut samt togs hem efter sädesskördens avslutande för att oxarna skulle användas som dragare under höstens arbete i jorden. Även ung-^{för} djuren fördes hem då ~~samt~~ alla skulle släppas opp på bete i ängar och slåttervallar. Där man hade kor som dragare, alltså på småbruken, hade man ingen sådan avlägsen betesplats utan endast en kohage nära gården, så att korna kunde mjölkas morgon och kväll utan för mycket besvär.

18) Vid tämjning av unga kor samt stutar var man minst ett par personer, och har upptecknaren förut skildrat något om hur det gick till. Man använde ett vanligt ok (se medsända teckning!), varvid man förde anspänningskroken på oket så långt som möjligt från det djur, som skulle tämjas, mot den gamla dragaren, detta för att nykomlingen inte skulle höva dra något nämnvärt, så att oket tryckte för hårt på ~~nacken~~. Ofta hade småpojarna i gården innan den egentliga tämjningen började använt tjurkalven, sedermera stuten, att t.ex. dra en liten drög på vintern, så
18.

ACC. N:R M. 16441:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att när man sedan på allvar skulle tämja denna stut eller unghäst, redan i förväg hade gjort dem vana att dra. Man anspände då inte med ok eller sele utan hade bara en rem eller en vanlig träklam (bindsle) om halsen samt ett rep från denna till drögen, nästan som anspänning av en ren förackjan. I början ledde en pojke kalven och en annan åkte på drögen. Det var således en lek, men den gjorde djuret förtroget med att dra och det blev lätt att sedan för gott tämja det i treårsåldern. Man gjorde inte precis någon test om lämpligheten att stuten eller kon skulle duga till dragare, man tog den, som stod i tur att ställas under oket. Men om prov event. gjordes, så var det att ta det lämpligaste djuret, det som var av lugn läggning och fogligt. Detta kunde bonden eller moran på gården avgöra, som hade haft hand om djuren under gångna åren innan tämjningen. Och de som tamde djuren måste själva vara lugna och behärskade samt ta proceduren med lampa och gott humör, inte rya och svära, vilket bara hetade upp noviserna. Någon särskild kalenderdag har jag inte hört att man ansåg lämpligast att verkställa tämjningen på, inte heller att man brukade besvärjelser eller läsningar o.d. Det tog olika lång tid att tämja olika djur, allt beroende på djurets lynne och medgörlighet eller om det

19.

ACC. N:R M. 16441:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

körts på lek. Tamde man på våren, innan jordbruket tog i gång, kunde det ta någon vecka, innan man kunde släppa repet, d.v.s. slippa gå och leda under körningen, för plogen eller de andra redskapen.

19) De tjurkalvar, som man ämnade till dragare, kastrerades av någon därtill van person, en bonde i byn eller någon grannby. Han kastrerade både tjurkalvar och orngrisar hos oss. Han hade bara en vasslipad, mindre kniv, "gillkniv", då kastrering kallade här i orten "gilla". Mycket långt tillbaka i tiden var det "rackaren" som kunde med att kastrera, men han gjorde det ingreppet bara på katter och hundar, sådes det. Smågrisarna kastrerades när de var någon månad, kanske ett par, så att såret skulle vara helt läkt, innan man sålde grisarna. Kalven kunde vara mellan 6-10 månader, då proceduren med den skedde. Var det fråga om hästföl, så kunde inte grannen anlitas, då fick man antingen fara till veterinär eller en lekman, som sysslade med detta. Gillningen gick ganska primitivt till, och efter testiklarnas bortskärande tvättade man med ljunt, rent vatten samt torkade av blodet med en ren linnetrasa. Något annat såg jag inte gjordes åt delinkventen, som hölls dels av kaströren ensam, som då det var fråga om smågrisar, dels av en medhjälpare, då tjurkalvarna kastrerades. Några 20.

ACC. N:R M. 16441:21

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

signerier förekom inte på den tid, det här är fråga om, omkring år 1900.

20) På våren förekom skärning av klövarna på nötkreaturen, som stått inne hela långa vintern i ladugården och således inte slitit dem alls. Oxarna hade man ju i arbete med ved- och virkeskörning på vintern i någon utsträckning, medan övriga var ute på lagårdsbacken, bara då de vattnades en gång var dag i den bäck, som rann genom lagårdsbacken hemma hos oss. Den verkställdes med en grov hovtång, klipptes, men någon skoning av oxklövar förekom inte ute i byarna. Däremot gjorde man det på herrgårdarna, där man hade många par oxar samt körde dem mycket längs de hala vägarna om vintrarna. Denna skoning ägde rum på senhösten för att vara klar till vintern.

21) Någon form av hornrättning förekom inte hemma i våra orter under min barndom på 1890-talet och inte heller därefter, så vitt jag vet. Skulle en dragko eller -oxe stångat av sej ett horn, blev han oduglig att användas, då horntyglarna på oket (hoantylana) då inte kunde kopplas om hornen: båda hornen ograverade var förutsättningen för dessa dragare att vara användbara. Den togs då till slakt (oxen), dragkon kunde fortfarande användas, nu enbart som mjölkproducerande djur. ^{Nya} Nya djur måste tämjas.
21.

ACC. N:R M. 16441:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

22) Som redan förut omtalats, hade man här i orten inga av de oktyper, som LUF 125 har avbildade på frågelistans eftersidor. Den oktyp, som brukades hos oss i hembyn Fåglasjö i Vissefjärda socken ses på min bifogade skiss. Så såg alla ok ut här i trakten med eventuellt små variationer i själva utförandet, beroende på, vem som tillverkat oken i fråga. Samma slags ok brukades för både oxar och kor, men för korna kanske en liten aning kortare. På de större bondgårdarna använde man ofta större dragare (oxar) ända till 13 kvarter, och på herrgårdarna gamla om ända till 14 kvarter. Till dylika bjässar måste oken vara lite längre, alltså don efter oxar. Längden på oken varierade mellan 1,4 - 1,6 m cirka.

Oken var vanligen gjorda av björk och hittade man någon björk, som var växt krokig just i den form, oket skulle ha, tog man sådant virke, då ett sådant ok var hållbarare och så gott ⁻⁴ som obrytbart. Men de flesta var gjorda svängda på mitten genom utsågning samt lättare brytbara. Därför förstärktes trävirket med beslag på alla fyra sidorna omkring böjningen mitt på samt i okets ändar för att inte spricka, då man här hade stäm-
da rektangulära, vertikala hål för de s.k. stutapinnarna. Som syns på skissens nr 9, tvärsektion av den del av oket, som vilade på dragarens 22.

ACC. N:R M. 16441:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

nackar, var de delarna väl rundade för att inte skava och ge upphov till sår och irritation i övrigt. Okpinnarna (1) var också av björk och ditsatta för att förhindra att stutarna slog av sej oket alltför lätt. Gamla oxar behövde man inga pinnar i oket till. Men en nytamd stut (eller ko) behövde mer än okpinne som förhindrade "vända syn" eller slå av oket, nämligen som syns på nr 6, en s.k. stutaklam. Den var gjord av en enestake, som man böjde till den önskade formen då den var färsk och sedan fick stå i en klämma, tills den torkat. I ena änden fästes klammen vid okpinnen med en kraftig tåt, den längre änden hölls på plats, då den stuckits opp innanför den ena "hoantylen". Med denna anordning var det absolut omöjligt för den vrenskande stuten att få av sej oket. När dragvana och stadga ernåts, togs klammen bort, men pinnen var kvar, tills även denna småningom försvann.

Förstärkningsjärnen fick inte sträckas för långt åt dragarnas håll, då de lätt kunde förorsaka djuren skada genom skavning. Järnet överst på okböjen var särskilt viktigt, då det inte bara var en förstärkning utan också var försett med nitade "ruggor" för att flytta dragkroken åt ena eller andra hållet (på bilden längre åt höger för att stuten skulle få

23.

ACC. N:R M. 16441:24

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

det lite lindrigare än den gamle oxen).Nr 3 var alltså den skenan med ruggor, medan nr 2 är en rund ten, fäst över pinnskenan för att hindra dragkroken att komma ur det läge, dit den lagts för att bestämma djurens insats under dragningen. Denna ten var böjd parallellt med ruggbeslaget.

Horntyglarna hade sitt fäste framtill på okändens sida, här satt mitt på den del av oket, där djurets nacke var under dragningen, en ring fastsatt med märkla. Genom denna ringen trädde horntygeln, en smal kätting med liten ring i bägge ändar. I dessa ringar hade man hankar fästade var vanligen av ålskinn samt så vida som hornen vid basen. Längden på dessa hoantyla var avpassad till medelstorleken på dragarna, vilket kunde bestämmas hos smeden i byn. Dragkroken, som kunde flyttas till önskat mellanrum på ruggskivan (nr 5), var naturligtvis även av järn och mycket kraftig. Se för övrigt skissen!

23) Här är bara att säga, att man hade samma ok till alla slags körs-
lor.

24) Oken tillverkades av bysnickaren enligt gängse modell samt beslogs av bysmeden, också beslagen gjorda enligt vanlig modell. För och nackdelar hörde jag aldrig någon yttra sej om, dock var man tillfreds
24.

med ett billigast möjliga pris. Man släppte till virket själva, så det var bara att betala arbetslönen.

25) Någon dekorering av oken förekom inte vad jag la märke till, men man ville ha dem ändamålsenliga samt välgjorda, det var huvudsaken.

26) Det är klart att man såg efter, att oken inte var bräckta eller att beslagen lossnat m.m. Och så satte man dit okpinnar, om så behövdes, resp. stutaklam, eller tog bort dessa tillsatser, när så ansågs rådligt.

27) Ingenting här att skriva med anledning av frågorna utom att man ansåg ok vara ett bevis på arbete och underkuvande. Man sa t.ex. om en person, som var ovillig att arbeta, att han "slog av sej oket", och i en arbetarsåg säjes: "Oket med påskriftenetc."

28) På dragkroken fästes dragstång, skaklar eller kätting, då man utförde olika körslor. Till vagn hade man två skaklar, fästa utanför framhjulens axeltappar, sammankopplade i den andra änden med en ring av järn, vilken häktades på dragkroken. Skaklarna var krokigt växta i den änden, som var fäst vid hjulaxeln, så att de gick fria för hjulen. De bildade sålunda en triangel från hjulen med spetsen vid ringen, som hängdes på kroken. Dessa skaklar var ändamålsenliga, då oxarnas, resp. kornas, ben skyddades

25.

ACC. N:R M. ~~46441:26.~~

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

från att komma i beröring med hjulen. När man körde med plog, årder, harv eller drög hade man en dragstång fäst i redskapen samt i den änden, som var närmast oket, en hank, vriden av björkvidja, eller en järnring. Framför ringen, resp. hanken fanns en pinne av trä, vågrätt, som hindrade hanken att glida framåt mot stångänden, över denna. Vid användandet av kätting, lades ena änden om t. ex. en stock, som släpades ut ur skogen, ringen i kättingens andra ände häktades på dragkroken.

29) När det gällde att oka oxar eller kor till en körning, kallades det att "örna på", vilket väl hade uppkommit av att när man okade på så la man också om örat, vilket skedde med tömmen medels en enkel snara, så att inte tömskälken halkade av. Oxarnas öron, vänsteroxens högra, högeroxens vänstra, bar spår av tömmarna, då de var mycket skavda och hårlösa innerst mot huvudet. Tillvägagångssättet vid okningen var följande: oket togs ner från sin ställning i lagården, bars försiktigt med båda händerna till båset, som hade en låg balk mellan de bägge djuren, las försiktigt över nackarna, varefter hoantylarna krängdes över hornen. Tömmen hade i bägge ändarna en järnring, 5-6 cm i diameter, vilka kom till användning allra sist under okningen. Över hoantylarnas ålskinshankar las så

26.

ACC. N:R M. 16441:27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

öfver hornen samt makades ner ända till huvudet. Så togs tömandan med ringen, vilken senare trädde fram till örats bas, och så las tömmen om hornen i kryss ner mot huvudet. När man gjort några kryss med tömmen, så att hoantylana var väl fästa av ~~körman~~ denna, gjordes öglan, vari örat trädde in och på så sätt, att tömstjälken låg innerst åt huvudet till. Då gick det att dra i tömstjälken, utan att denna halkade ifrån örat. Man hade mycket långa tömmar, så att dels gick att lägga många kryss om hornen, dels för att lång distans från djuren vid körning. Drog man så på vänster tömstjälk, gick vänsteroxen åt vänster samt drog den andra med sej åt det hållet och vice versa. Blev oxarnas nackar ömma, smordes med isterflott, blandat med trätjära, likaså om örat blev ömt. Det var särskilt stutarna, som blev ömma och irriterade av ok och töm om örat och som därför måste ses till, så att de under den första tiden inte blev istadiga. Någon gång måste man t.o.m. lägga en stoppning under okänden, för att lindra ömheten i nacken. Sådant ^{smörjning} gjorde man själv, ibland genom någon läkekunnig, som tillhandhöll "smörja" mot billig penning, oftast en s.k. kogubbe på en herrgård. Veterinären bodde så långt borta, att honom kunde man inte komma till för djurens olika åkommor. Magi förekom inte alls.

27.

ACC. N:R M. 16441:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

30) När det gällde hästar, så fick de ofta öppna sår på bogarna, vilka benämndes selabrott. Likaså kunde sår uppstå under själva selhuvudet, som låg tvärs över manken. Då hade man putor av skinn för att förhindra sådant, eller också tumstjock filt, utskurna i lämpliga dimensioner och format, vilka stycken las både under bogträna och under selhuvut. De fasthölls med remmar.

31) Om detta har jag förut sagt en del. Vill tillägga, att bönderna som var snickarkunniga, vilket var fallet ofta i vår trakt, gjorde såväl oxok som redskap själva. Gårdarna var små, och man ^{hade} inte råd att betala ut pengar för sådant. Sådana saker gjordes mest under vintrarna, då det var gott om tid. För övrigt är intet att säga om de andra frågorna.

32) Här finns intet att säga utom det jag förut skrivit.

33) Likaså om denna fråga.

34) Inga dekorationer på våra ok.

35) En teckning bifogas med nr 29.

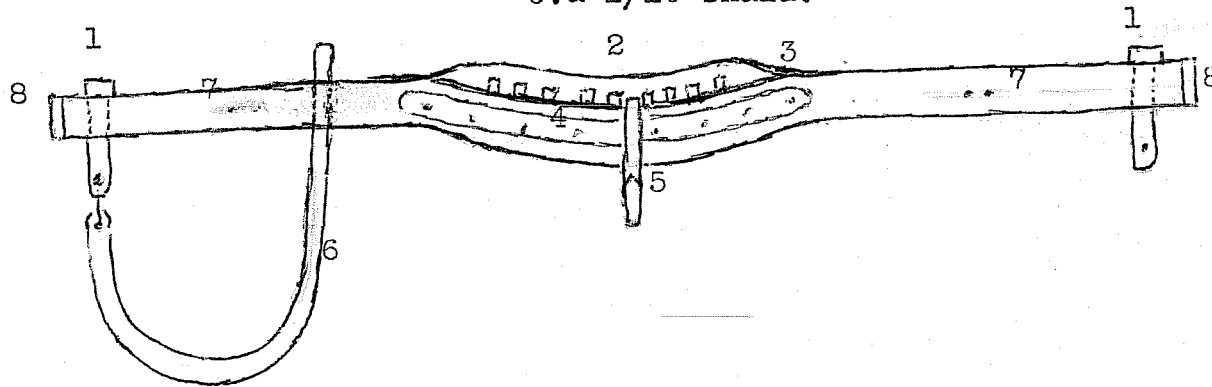
36) Se omstående sida!

ACC. N:R M. 16441:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

OXOK FRÅN VISSEFJÄRDA.

C:a 1/10 skala.

- 1) Okpinnar
- 2) Rundjärn
- 3) Skena med pinnar
- 4) Förstärkningsjärn
på bägge sidor
- 5) Dragkrok
- 6) "Stuta-klam"
- 7) Fäste för "hoantyla" (andra sidan)
- 8) Ändjärnringar
- 9) Tvärsektion i okändarna
Oket sett från körsvennens sida.
Skiss av upptecknaren.